

La Veu del Diumenge

suplement gràfic de «La Veu de Catalunya»

Any 1

Barcelona, 27 maig 1934

Núm. 4

Aquest suplement no pot ésser venut separatament de «La Veu de Catalunya»

Preu conjunt, 20 cts.

SADURNI XIMENES

L'objecte del viatge de Ximenes a Estocolm era donar unes conferències sobre l'ascensió al mont Olympos de Grècia, feta amb grans sacrificis i per un amor decidit a les antiguitats clàssiques, per ell i uns quants amics i amigues, generalment de nacionalitat americana. Portava un film de l'ascensió ple de boires llunyanes i de «pantorrilles» a primer terme — les de les americanes. L'ascensió havia estat subvencionada pel Ministeri d'Economia de Grècia.

— Els ministeris d'Economia — deia Ximenes amb un aire filosòfic — són els únics que donen diners.

Volia, doncs, donar a conèixer els resultats dels seus esforços enmig de la naturalesa a les societats sàvies, i a les acadèmies del país del Nord. La finalitat última d'aquestes conferències era recollir uns quants diners i anar a Rússia per conèixer l'estat del patrimoni que tenia Ximenes, per la seva senyora, a Mohiloff, a la Rússia blanca. Les referències que tenia de l'estat d'aquesta propietat immensa eren llunyanes, però pessimistes. Els bolxevics se n'havien apoderat i tot estava en un estat d'abandó terrible. Ximenes deia que la casa havia caigut i que els boscos eren plens de llops. La població de Mohiloff, que fou el «quartel» general rus en l'època de la guerra, es trobava en una decadència definitiva. Ximenes parlava de les seves propietats a Rússia amb un entindiment pueril. El bolxevisme passarà ràpidament — deia amb un optimisme entelat de tristesa —. La història de Rússia demostra que aquests terrabastalls són en aquell país freqüents... No gosava contradir-lo perquè em feia pena. Un dia que la meua senyora ens serví un tall de bou amb pèsols russos d'hivern — pèsols posats a assecar per menjar a l'hivern (són una delícia) — a Ximenes li entrà una nostàlgia de Rússia indescriptible.

— Vull mirar d'anar a Rússia ràpidament! — ens digué amb les llàgrimes als ulls i els punys estrets.

Per l'èxit de les seves conferències, no es refiava pas, naturalment, del poble. Imaginà un comitè grandios integrat pels monarques dels països escandinaus, els rectors de les principals universitats, els primats de les esglésies protestants, catòliques i israelites, els acadèmics i els industrials i comerciants més coneguts. Aquest patronat havia d'assegurar l'èxit de les conferències.

— Els diplomàtics espanyols es cuidaran — em digué — de les persones reials. El príncep hereu de Suècia és molt aficionat a les antiguitats gregues i ha fet excavacions personalment. Aquest ja el tenim. Nosaltres ens cuidarem dels cossos constituïts. Dissabte a la tarda anirem a la sinagoga i diumenge a l'església catòlica a missa de deu.

— A vostè no li fa res... Ja m'entén, oi? — em demanà tímidament.

— No em fa absolutament res...

A la sinagoga, el dissabte a la tarda, escoltàrem embadalits els cants asiàtics i malenciosos dels jueus. Ximenes estava entusiasmat i m'explicà amb una enorme erudició el significat de la litúrgia israelita. Fòrem els últims de sortir de la sinagoga. Li vaig recordar la necessitat de veure el gran Rabi.

— Es un mal dia per veure'l — em digué Ximenes —. Es dissabte i val més que avui no li parlem d'afers. Ja tornarem.

L'endemà anàrem a missa de deu a l'església catòlica — l'única que llavors hi havia a Estocolm —. L'oïrem amb devoció i després ens férem anunciar a la persona més important de la casa — que no sabíem exactament qui era. Ens rebé un sacerdot alsacià gras i místic. Li diguérem que érem espanyols i catòlics i que veníem a proposar-li que acollís amb la seva providència els esforços d'un investigador al mont Olympos a Grècia. Ximenes li ensenyà unes fotografies de l'ascensió i tractà de ficar-li al cap el gran interès arqueològic i cultural de la dita ascensió. Quan el sacerdot veié, davant de les boires muntanyenques, les llargues i plenes «pantorrilles» de les americanes, féu una ganyota i es passà la mà pel clatell.

— Mais, monsieur, ces expansions... — digué el capellà astorat i sorprès.

— Ça n'a pas d'importance! — digué Ximenes ingenuament. — L'intérêt est purement archéologique!

Sortírem de la sacristia amb la cua entre cames, i si al carrer no hagués fet una temperatura infernal que ens obligà a reaccionar, la fredor ens hagués durat una bona estona.

— Les religions són dures i implacables —

CATALUNYA I LA DIADA DE CORPUS

La processó del Corpus, a Girona, a la primera meitat del segle XIX. Litografia de l'època. La monumentalitat de la Seu i de la seva escalinata dona a la cerimònia una sumptuositat extraordinària ben vista pel dibuixant. Amb tot, l'historiador Julià de Chia es planyia molt en la seva història de les festivitats del Corpus a Girona (any 1885, la primera edició) per la minva que hi veia quan la comparava a les festes de segles anteriors

LA SETMANA POLITICA

Grans discursos aquesta setmana al Parlament de la República. El debat financer plantejat pel senyor Calvo Sotelo, no ha estat pas un èxit per a l'ex-ministre de Finances de la Dictadura. No tot el que ha dit el senyor Calvo Sotelo en el seu extens discurs és negligible, però com a maniobra política el discurs ha estat una desgràcia. Molt més hàbil que el senyor Calvo Sotelo fou el senyor Prieto, però l'ex-ministre socialista, en els grans moments parlamentaris acostuma a espatllar els finals de discurs amb «latigullos» esquerristes, dirigits a les «Casas del Pueblo» de tot Espanya.

Durant aquest debat, semblava que el Govern no existia. Finalment, el ministre de Finances senyor Marraco, va decidir-se a intervenir, però amb un èxit

em digué el pobre Ximenes tot esmortuït... Vol que li digui el meu pensament?

— Diqui, digui...

— Haurem de fer una campanya a favor del politeisme antic...

— Ja sap que em té sempre a la seva disposició. No ha de fer més que manar-me...

Pocs dies després anàrem a Upsala a veure el rector de la Universitat i demanar-li pel seu concurs. Ens rebé un capellà protestant, groc com l'ivori, amb uns ulls petits i vius de fura teològica. Quan entràrem al despatx rectoral jo estava més mort que viu. Mentre entràrem, el vaig tocar del braç i li vaig dir que l'agafés pel cantó dels bandits que trobarem en l'ascensió i per la necessitat de que la Societat de Nacions enviés sobre el terreny una comissió d'enquesta. Ximenes no em degué sentir perquè d'entrada féu una explicació de la Grècia antiga, plena de sol, d'aire, de cossos en llibertat, i de la joia dels sentits. Al rector se li anaren xuclant les galtes i quan Ximenes li ensenyà les fotografies de l'ascensió semblava un calvi.

L'entrevista fallà i aquell bon senyor ens prengué notoriament per uns dissipats. Tornàrem a Estocolm en tren, i en un silenci tètric que no correspon pas a la idea que es fa la gent dels corruptors recalitrants i deixats de la mà de Déu.

JOSEP PLA

menys que mediocre. El divendres va intervenir en el debat el senyor Cambó. Es la primera vegada que el líder de la Lliga parla al Congrés de la República. El lector haurà pogut llegir a tots els diaris, que la intervenció del senyor Cambó ha elevat considerablement el debat. El senyor Besteiro, l'ex-president de les Corts Constituents, ha dit que des de 1918 no hi havia hagut un debat de tanta altura com aquest. La Cambra va escoltar amb gran atenció i respecte el senyor Cambó. Es interessant de fer constar que mentre el senyor Cambó acapara durant una sessió l'atenció del Parlament de la República, ací, a Catalunya, en el país governat per l'Esquerra, el mateix senyor Cambó no pot obtenir permís per radiar una conferència, i l'òrgan de l'Esquerra pot dir que el discurs del líder de la Lliga pot contestar-se amb un senzill arronçament d'espatlles.

Cal registrar també, en parlar de la tasca del Congrés, la derogació de la Llei de Termes municipals i l'aument de les tarifes ferroviàries. Aquesta Llei de Termes municipals, l'havien feta els socialistes, i era coneguda amb el nom de «lleï de la misèria», perquè impedia als obrers del camp anar a treballar fora del terme municipal de llur residència.

★ Un altre fet interessantíssim s'ha produït aquesta setmana. Ens referim a la vista del procés, començat a Càdiz, sobre els fets de Casas Viejas. Poques vegades un procés arriba a tenir més interès dramàtic i polític. El capità Fojas, acusat d'haver-se excedit en la repressió dels desordres, ha dit que havia rebut instruccions concretes del director general de policia senyor Menéndez, que li havia dit que no fes detinguts ni ferits. Molt més greu ha estat encara la declaració del capità d'Estat Major, senyor Bartolomé Barba. Aquest sempre ha dit que el senyor Azaña també li va dir que «res de ferits i detinguts», i que desapareixin «al ventre». No cal dir que aquestes declaracions han produït una sensació enorme a tot el país.

No direm que aquest episodi sigui el

procés del Govern Azaña, però sí que haurà servit almenys per a demostrar que en matèria de política interior el ministeri Azaña, havent perdut la serenitat, havia també perdut el control de l'ordre públic.

★ Seguint la tàctica de Lliga Catalana d'illustrar l'opinió pública en els moments difícils, el divendres, el senyor Ventosa i Calvell va donar una conferència magistral al Coliseu Pompeia. Aquesta conferència tampoc no pogué ésser radiada perquè l'Esquerra s'ha proposat que només tinguin dret a fer ús de la ràdio els esquerrans i altres forces de desordre. En la seva conferència, el senyor Ventosa va demostrar que una gran part dels errors de l'Esquerra prové d'haver volgut ésser sola en moments en què era necessària la col·laboració de tothom. Per culpa d'aquest error, els Estatuts exterior i interior de Catalunya proporcionen avui moltes molèsties al Govern de Catalunya, sobretot en matèria financera. Un altre error molt greu, el de la Llei de Contractes de Conreu, és imputable només a l'Esquerra, que no va voler tenir en compte l'opinió de l'oposició, o sigui de Lliga Catalana, la qual es va esforçar al Parlament de Catalunya, durant la discussió de la primera llei, a demostrar que s'atemptava contra les bases més essencials de l'economia i el dret catalans.

★ Aquesta setmana han pujat dues dictadures, una a Bulgària i l'altra a Letònia. A Bulgària els militars van donar el Poder al partit «sveno», el partit dels intel·lectuals, que no havia governat mai. És difícil, per ara, de fer-se una idea exacta del caràcter d'aquesta dictadura. De moment sembla que Bulgària, en política exterior, es desentén de la influència italiana i girarà en l'òrbita de França, mitjançant una aproximació amb Iugoslàvia. El dictador nou és el Sr. Giorgieff. A Letònia, el cap del Govern, Ullmanis, d'acord amb els militars, ha dissolt la Dieta i ha anunciat que reformarà la Constitució. De moment ha declarat l'estat d'excepció i governa amb poders dictatorials.

HOMENATGE A MANOLO

per Rafael Benet

No estarà malament, després d'haver, com aquell qui diu, mesurat la glòria de Pidelaserra, mesurar també la glòria d'aquest altre cas d'autenticitat i de grandesa: contribuir a la glòria de Manolo Hugué.

L'actualitat hi ha contribuït aquests dies una mica: la seva exposició a la Sala Parés, la primera que en la nostra terra ha produït unes rendes al seu talent, amb motiu del qual inici de reconeixença pública, hom li ha dedicat un sopar d'homenatge, al qual assistiren un centenar de persones importants, i s'hi adheriren altres tantes.

A la nostra, malgrat tot, estimadíssima terra catalana. Li ha costat d'ésser justa amb la glòria de Manolo, com li costa de justificar el talent de Pidelaserra i li costa de valorar el d'Isidre Nonell o el de Ramon Martí i Aisina. Les grans veritats sempre ha costat i costarà de fer-les arribar al gran públic.

A l'entorn de la taula de Manolo Hugué, s'hi han assegut especialment els «joves»: és a dir, els artistes de des de la generació de Manolo, que ja ha complert seixanta anys, als de la generació de Canyes, que encara han de traspasar els trenta. He dit que s'hi han associat especialment els joves i no en trec ni una coma: hi feren acte de presència, entre altres, algun vell contertull dels «Quatre Gats», l'important escultor Josep Clarà i Ernest Maragall, que deu ésser el més jove de tots, quant a l'edat. Homes de seixanta, de cinquanta, de quaranta, de trenta, de vint-i-cinc anys. Gairebé tots joves. I dic joves, perquè certs homes de l'edat de Manolo, han sabut ésser tostemps persones joioses, com si tinguessin vint-i-cinc anys.

Duen que un dia algú preguntà a Picasso què pensava de l'art dels joves i que ell contestà que de joves, que ell conegués, només en foren fins als de la seva generació. Picasso tenia raó: darrera de Bonnard, de Matisse, de Derain, d'Utrillo, de Braque, de Manolo, darrera d'ell, no hi havia, en general, joventut. Per això es pot dir que a l'entorn de la taula de Manolo Hugué, en el banquet organitzat en la clàssica i popular Fonda de Sant Agustí, no hi havia gairebé altres persones que joves i àdhuc que els més vells d'edat eren els menys xacrosos d'esperit. El sopar transcorregué, com selen dir els cronistes, amb veritable companyonia, la qual algunes poques persones, potser massa sensates, consideraren excessiva.

Els nostres artistes són així; les seves festes tenen un aire de tabola, que una persona superficial podria confondre amb una festa de federals de districte. El que es pot dir, però, és que l'estimació i el respecte a Manolo — profund respecte — aglutinà en tot moment els comensals i que sense aquesta unanimitat d'amor i de respecte, difícil d'assolir entre la gent del nostre gremi, la sorollosa joia d'aquell sopar, en el fons modèlic, hauria pogut acabar molt malament. Es això el que, dissortadament, no entengueren prou de algunes bones persones que assistien al sopar i que, al meu entendre, s'escandalitzaren excessivament.

Però sí que ho entengué don Pere Coromines, que era a la presidència amb l'homenatjat i el poeta Sagarra, el qual, amb Coromines, oferiren el sopar a Manolo d'una manera magistral.

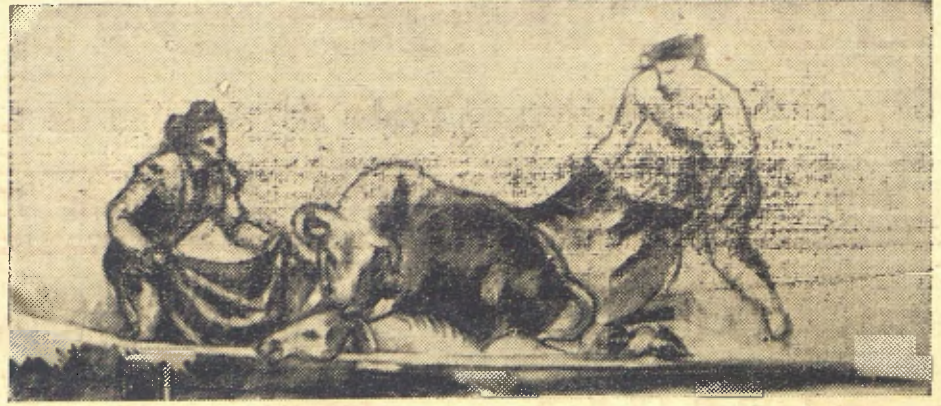
Don Pere Coromines, recordava que aquell sopar era ofert a Manolo qui, tantes vegades, en la seva joventut no ho havia pogut fer. I que li era dedicat en el moment que l'escultor, a causa de la manca de salut, únicament podia menjar herbetes. Deia don Pere Coromines que Manolo era un geni característic del vuitcents, perquè moltes vegades en tenia prou amb posar a les seves escultures una gran quantitat de vida, descurant la forma. Crec que don Pere Coromines, quant a aquesta observació únicament té raó fins a cert punt, puix que cal no oblidar que Manolo, tant com escultor vital, és escultor formal. Ningú com ell no posseïx un sentit tan profund de la realitat escultòrica, que en el fons i en la forma no és altra cosa que sentit formal. Ningú com ell no posseïx el sentit de la grandesa, que en el fons i en la forma és el de la proporció; és a dir, matemàtica.

Sí és un vuitcentista, doncs, ho és a

la manera mediterrània, com Cézanne. Però Manolo Hugué, que per tradició és un grec del segle VI, per instint és un místic que porta damunt del cor la passió de Santa Teresa i de Sant Juan de la Cruz i que com a defensa, però — únicament com a cuirassa — s'ha revestit amb la pell del «picaro» castellà.

I és que Manolo és un mestís excel·lent: és un producte perfecte de la fusió de la sang catalana i la castellana. El seu pare — com tothom sap avui a Catalunya després de l'admirable llibre de Pla, «Vida de Manolo» — fou un militar castellà i la seva mare una catalana menestral de Barcelona. Manolo, no podrà renunciar mai, tot i parlar el català, sempre, a la sang paternal. El dualisme de la mesura catalana i de l'idealisme a la castellana, estan i estaran sempre en lluita en el seu esperit i és únicament en algunes de les seves escultures on es resol harmònicament l'antinòmia.

Però, en altres, tan aviat el místic no es posa d'acord amb el matemàtic, com el mesurador sobrepuja al místic. Es precisament això el que no li perdonen, les persones anomenades massa serioses, que sovint s'accontenten de les aparences del definit. I dissortadament, a Catalunya, hi ha molts artistes que han deixat d'ésser joves a trenta anys, i que parlen de l'«obra definitiva» amb un èmfasi insuporta-

MANOLO HUGUÉ

Dibuix

ble. Es clar que, per aquestes persones que han nascut il·lustres, ni Nonell, ni Manolo, ni Pidelaserra — noms que associat, tot i ésser tan distints, únicament per la seva autenticitat genial — no són altra cosa que esperits anarquizants.

Amb el temps ja en parlarem de qui és l'anarquista; si aquell que s'accontenta d'unes aparences d'ordre, o aquell que intenta crear l'ordre extraient-lo de la mateixa vida, sense destruir el seu alè. Com deia el poeta Josep Maria de Sagarra, en el sopar memorable: «Manolo, tant en la vida com en l'obra, és home de joia, i la joia és divina i és sobràtica. Manolo posa la seva joia en les escultures, superant el dolor i la tortura de la creació».

I com, no en discursos, sinó en conversa viva, ha dit un dia o altre Ma-

nolo: «Nosaltres, treballem per a cobrar en la posteritat, però aquesta ens reserva moltes sorpreses. Qui sap si aquell que avui és el primer, si un dia treu el cap de la tomba serà el darrer. Per això no m'he posat mai el problema de si el que faig quedarà o no quedarà. La catalogació, també m'és indiferent. Tant me fa ésser l'escultor número dos com el número trenta tres. Aquestes preocupacions són manicomials. Moralment, no m'he sentit deprimat ni aclapat. Cal saber situar les coses. Vull dir que, abans que artista, cal ésser home».

Quina lliçó tan joiosa, tan autènticament moral, es desprèn d'aquestes paraules de Manolo, el ressò de les quals tots els artistes independents no hauríem de deixar morir en el nostre esperit!

ENTORN DEL LLIBRE DE PFANDE (*)

EL CONCEPTE DE LA RENAIXENÇA

per Manuel de Montoliu

A Pfande deu Espanya un servei que — jo gosaria afirmar — ignoren la major part dels intel·lectuals espanyols. No fa gaires anys es promogué a Alemanya una controvèrsia, en la qual intervingueren personalitats eminentes. La discussió era sobre si la cultura intel·lectual de l'Espanya dels segles XVI i XVII mereixia en realitat ésser inclosa dintre el moviment moral, intel·lectual i estètic, amb el qual la Renaixença renovellà l'ambient de la cultura europea. Aquesta polèmica provocà la formació de dos grups contraposats. L'un d'ells era format pels qui negaven el caràcter renaixentista de la literatura espanyola del Segle d'Or; al cap d'ells hi havia el prestigiós historiador literari Victor Klemperer. Els qui componien el segon grup, es veleren reforçats amb l'ajut de les obres de l'hispanista Lluís Pfande. Klemperer recolza la seva opinió en la manca que ell troba, en la cultura espanyola, d'una realitat, d'un gest per a ell essencial: el d'alliberar l'home de «les cadenes dels dogmes». Tot l'esforç de Pfande en la seva exposició del segle XVI espanyol s'ha adreçat a deixar ben traçades les notes característiques de la Renaixença espanyola, que la diferencien profundament de la italiana, tipus únic, segons Klemperer, de la cultura europea en aquella època.

A Itàlia la Renaixença es bifurca, ja des del començament, en dues branques molt definides: Renaixença cristiana i Renaixença paganitzant. Es cosa demostrada que la primera alenada de la Renaixença italiana, cal cercar-la en el moviment franciscanista, basat en el conreu de la religiositat personal, i que crà una important literatura. Aquest moviment, però, no trigà gaire a degenerar. A Itàlia, al costat d'aquesta Renaixença informada de sentit cristià, sorgí un moviment que derivà ràpidament cap a una audaç revalorització de la cultura pagana. El pensament de molts humanistes acaba per paganitzar-se (el Panormita, el Valla, el Poggio, el Fihefo, etc.). Hom escriu frases

com aquestes: «Jo donaria de bon grat tots els tresors de la dogmàtica pel descobriment d'un nou discurs de Ciceró» (Poggio); «la troppa religione guasta il mondo» (Guicciardini). Així hom arribà, a Itàlia, a aquella profunda indiferència religiosa, característica d'un vast sector de la Renaixença.

A Espanya presenciem tot el contrari. La nova religiositat que s'inaugura

obres d'Erasme. Encara s'intenten, però, assaigs de conciliació entre el pensament clàssic i el pensament cristià; així, Lluís Vives s'esforça a posar d'acord les idees renaixentistes amb la tradició aristotèlica-cristiana. Però l'erasmisme està ja a Espanya colpit de mort, i sols sobreviurà en les reminiscències que hom en troba a Cervantes, Villalón i altres escriptors. Finalment, la fórmula per a la solució del problema de consciència que preocupava els esperits, la descobreix a Espanya Sant Ignasi de Loyola. Són de gran importància els elements renaixentistes continguts en els «exercicis» ignasians.

Des de 1540, aproximadament, l'evolució de la cultura espanyola s'orienta decididament per la via de la Contrareforma. La Renaixença a Espanya se'n presenta amarada d'un pregon i radical sentit religiós, degut a què en la cultura espanyola el moviment renaixentista s'emmotllà espontàniament a les normes dictades per Roma, i degut a què tota la intel·lectualitat hispànica es compenetrà íntimament amb l'esperit de la Contrareforma.

Aquestes dues idees: Renaixença i Contrareforma presideixen en realitat tot el desenvolupament de la cultura espanyola, sota el regnat de Felip II.

Hem vist les dues principals idees que d'una manera sistemàtica són exposades en el llibre de Pfande com les dues claus d'explicació de tot el complex literari del Segle d'Or espanyol: Renaixença i Contrareforma, en la segona meitat del segle XVI; el Barroc, en tota l'extensió del segle XVII. La interpretació de la literatura espanyola a la llum d'aquests principis serà, per a la majoria dels lectors de la traducció del llibre de Pfande, una gran novetat i una sorpresa insospitada.

EL M. FR. LUIS DE LEÓN.

a mitjan segle XV amb les obres ascètiques de fra Hernando de Talavera, no té cap canvi bruscat de direcció, com s'esdevingué a Itàlia, ans culmina en l'obra de Santa Teresa i Sant Joan de la Creu, i els restants grans místics espanyols. També a Espanya els esperits selectes cerquen una fórmula de conciliació entre la cultura clàssica i la cristiana. Una part de la intel·lectualitat espanyola sembla haver-la trobada. El lema d'Erasme: «Cum elegantia litterarum pietatis christianae sinceritatem copulare», sembla donar la fórmula definitiva. L'erasmisme, però, no passà a Espanya d'ésser una moda intel·lectual, i, per tant, un fenomen passatger. En 1536 és promulgada la prohibició de l'es

(*) Ludwig Pfande. «Historia de la Literatura nacional española, en la edad de oro. Traducción del alemán, por el doctor Jorge Rubió Balaguer». Successors de Joan Gili, S. A. Barcelona 1933.

DE LAFAYETTE A...

AMERICA PER ALS AMERICANS I PER ALS CATALANS

per Lluís Bertran i Pijoan

Quin país, l'Amèrica! El país de les coses grans, extraordinàries, colossals. El país verge; d'una puixança de vida com nosaltres en aquest recó de món no ens podem ni imaginar. Catalunya, per exemple, dins de Nord-Amèrica, geogràficament, amb prou feines s'afiguaria. De l'Amèrica del Nord ens arriben relats que semblen fantasia pura, àdhuc avui mateix, quan no podem dir, com deïem abans, que eren notícies que venien d'un país llunyà. Avui ja no podem parlar de país llunyà, referit el terme a Nord-Amèrica, quan amb uns segons en tenim prou per comunicar-hi; i cada dia ens hi comuniquem com si es tractés d'un veí del nostre carrer. Altrament, un dia Lindbergh saltava d'allà aci, amb un aparell volador, i deixava estès de l'una a l'altra banda de l'Atlàntic el pont ideal, que esdevé, com més va més, un fet, que vol dir que les distàncies espacials s'aboleixen.

Bona diferència entre aquest salt d'avui el que féu Lafayette, cent i tants anys ha, quan, endut per un sentiment de romanticisme arborat, deixà la seva França i se'n partí cap als Estats Units, aleshores no encara tals Estats Units, sinó colònia britànica, per a posar-se al costat dels rebels independentistes, a lluitar per l'alliberació d'aquelles terres inacabables. Lafayette és considerat un dels herois cabdals de la independència dels Estats Units.

Aquest mes de maig es compleix el centenari de Lafayette; el centenari de la seva mort. A França i als Estats Units hom ho celebra. Al marge d'aquesta celebració, tot aprofitant-ne l'actualitat, podria ésser un bon comentari posar de lleu la diferència d'aquells temps, els de Lafayette, amb els d'avui, en la manera i sistemes de salvar les distàncies.

La figura de Lafayette és d'un atractiu i d'una glòria singulars. Darrerament, hi ha algunes crítiques tendint a condicionar la importància, la vàlua i l'eficàcia del gest i de la intervenció i actuació d'aquella figura en l'alliberació dels Estats Units. Ah! la crítica, o la hipercrítica, són implacables, no s'aturen davant de res; moltes vegades empeteixen els homes i les coses, si no les anoreen. No ens fiquem per aquest corriol. Potser si que, i àdhuc sense potser, a la figura real, netament històrica de Lafayette, s'han afegit grandeses de llegenda i penjarolles de fantasies. ¿Qui pot dir prou! a un corrent i a un procés de popularitat? I la popularitat de Lafayette és una cosa real. Diverses poblacions dels Estats Units duen el seu nom. Records, monuments, efígies, plaques, abundantment. Això a part, una pila de tradicions volen que Lafayette hagués ballat amb tal o tal dama nord-americana; serien tantes aquestes afortunades senyores o senyoretetes, que dirieu que aquell heroi no féu més que ballar!

I ara, duts de la mà de Lafayette, al marge del seu centenari, fem una excursió, breu, a la catalanitat dels Estats Units, a les incursions de catalans per aquelles terres; que no són sols els Lafayette els qui del vell Continent saltaven al nou; d'altres també, i d'aquest reconet de Catalunya, aixecaren llur casa o llur tenda per a plantar-la, definitiva o passatgera, al vast territori de la gran República nord-americana.

Es fama que de catalans n'hi ha a tot arreu del món. (Aquesta fama no és exclusiva: no siguem immodestos!) I pots arreu on abundem més és a l'Amèrica. Sobretot a l'Amèrica mitgera i a la meridional. De passada, deixeu fer-me ressò de la veu patriòtica d'un d'aquests catalans, que m'escrivia en aquests termes:

«Cal ésser exiliat, per més de mig segle, per a experimentar aquest desfici de l'esperit a què ens condemna l'absència, barrejada d'amor i enyorança, per a comprendre la nostra angorxa. Però

jo no he agafat la ploma per a molestar a vostè amb disquisicions de l'esperit emmalaltit per la distància, sinó que el meu impuls ha tingut per motor la lectura d'una crònica de vostè a LA VEU...

Agnès Armengol! «La Lluanera» de Nova York de 1879! ¿Vol res més significatiu per qui féu sa primera devoció a la llengua vernacular en la citada Revista, precisament per haver-hi vist, en tal any, la fotografia que vostè assenyala?

I que els mals porten cua, com els cometes, als pocs fulls d'acotar aquesta nota, i em trobo amb la mort de mossèn Cardona!

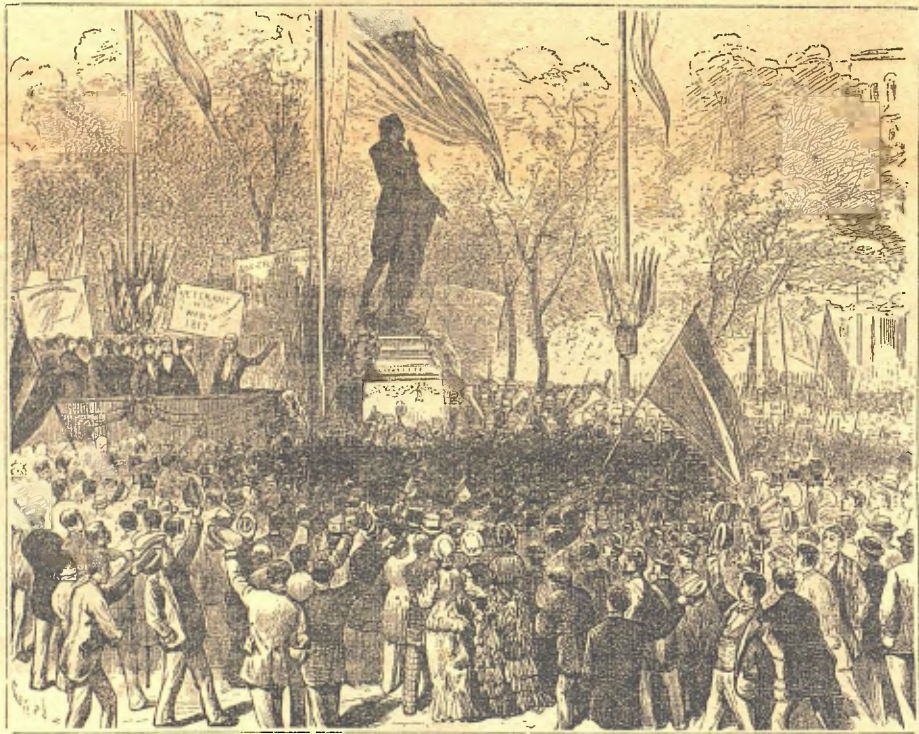
No se si la casualitat o la telepatia féu que pocs dies abans hagués jo publicat en «El Baix Penedès», del Vendrell, una fotografia d'amics, reunits a Sant Hilari de Sacalm, entre els quals es destaca la simpàtica figura de mossèn Cardona. La meua crònica recordava aquell cèlebre sermó de Tàrraga que li valgué, al noble catalanista, un procés que enaltí més les virtuts, el civisme i el talent d'aquell preclar beneficiat de

igualen el nostre sentir, pensar i estimar».

Aquestes coses ens escrivia, no fa molt, el digne, pur i noble compatriota resident en terres americanes, Josep Aixalà, de qui som, ja fa temps, admiradors.

Deïem que es troben molts de catalans a l'Amèrica, sobretot a la meridional i mitgera. Però no manquen tampoc a l'Amèrica del Nord estades i incursions, rastres i actuacions de moltes menes, de fills de Catalunya; i com de Catalunya.

Algunes d'aquestes «coses» són, per exemple, obres d'art valuosíssimes que, dissortadament, han fugit de casa nostra (on es veu que no deviem ésser dignes de retenir-les), per a anar a refugiar-se al gran asil espiritual que és Nord-Amèrica gràcies a les generositats de gent adinerada que no vol que llur país sigui només una nació moderna. Hem dit dissortadament; potser també podríem dir sortosament, perquè aquestes obres donen allà fe de vida de Catalunya, i així nosaltres aportem i àdhuc exportem nobilíssim material de

Nova-York. — Inauguració de l'estàtua del marquès de Lafayette a Union Square.

Sabadell. Segurament, la meua darrera carta, recordant-li la nostra estada al Balneari-Hotel de Martín, prop dels famosos manantials, li causarien una agradable recordança.

Per intervenció de l'amic sacerdot, havia tingut repetides ocasions d'intercanvis literaris amb la fervent catalanista, inspirada poetessa i exemplar creient, glòria de la nostra pàtria digna exponent de la dona catalana, orlada de totes les virtuts humaníssimes ¡Com es delia per remarcar la data en què ella fou padrina de la bandera barrada, en dies que podia ostentar-se la blanca mantellina com una nota d'altíssima representació, de pura significativitat i de tal força encomanadissa, que semblava que tota la nostra terra s'abrandava d'amor a la pàtria irredempta!

Per això, amic meu, aquestes dues pèrdues em dolien dins de l'ànima catalana, com si se m'hagués esqueixat una part del meu cor tan curull d'estimació per a Catalunya, en els seus homes íntegres i en les seves dames representatives sense màcula i amb l'aureola de les seves bondats, virtuts, talent i patriotisme sant...

Als 72 anys i des de Cuba, l'amor a la terra no està contaminat per problemes actuals. Sembla que la imaginació pogué detenir la marxa dels esdeveniments, les bel·leses morals dels nostres l'ànima les bel·leses morals dels nostres estimats i les fem extensives a quantes

primera qualitat a l'obra i a la història i a la irradiació de la civilització, de la cultura i de l'art. Les fortunes nord-americanes (abans en deïem més ianquis) eren una potència sense límits per a l'adquisició d'obres d'art. Contaven dels tapissos de la catedral de Tarragona que uns ianquis haurien volgut adquirir-los; per això es comprometien, primer, a fer-ne una reproducció exacta en teixit modern i regalar-la a la mateixa catedral; i, segon, a donar-ne tantetes doletes de cinc duros quantes fossin les que calguessin per a cobrir materialment amb aquesta moneda tota l'estesa d'aquells tapissos.

Acabeu de llegir la referència de Josep Aixalà a «La Lluanera», de Nova York. Fou una publicació notable, estil de «La Il·lustració Catalana» de Barcelona, però anterior a aquesta, que una colla de catalans residents en aquella ciutat s'emprengrerent. Allò que encara no s'havia fet a Catalunya es féu als Estats Units. I no és l'única publicació catalana en aquelles terres. En les pàgines de publicacions catalanes de Nord-Amèrica pogueren realitzar-se campanyes de catalanisme que ací no haurien estat possibles, en la incomprensió de certes èpoques.

Si reculem en el temps i de la costa atlàntica ens traslladem a la Pacífica, i ens situem a la Califòrnia llunyana, aleshores ens trobarem amb aquell gran català, el freret Ginebre Serra, el «descobridor», el «colonitzador», el «pare»,

«l'amo de Califòrnia; de tot li diuen. La veritat és que fra Ginebre Serra és un dels noms més excelsos i populars d'aquell país riquíssim, jardí de Nord-Amèrica. El Pacífic rep l'alenada dels camps immensos de Califòrnia; hi ha els tarongers que embaumen aquelles zones ubèrrimes. A qui és degut? Doncs també ho atribueixen a fra Ginebre Serra, i no manca qui ha cantat el poema d'aquest català de Mallorca duent a aquells confins daurats el tarongeret de l'illa daurada. No els toqueu, als californians, fra Ginebre Serra; i difícilment trobareu un californià que no en posseïxi algun record. Més amunt hem dit que són incomptables les preteses dames nord-americanes de les quals es diu que, autènticament, ballaren amb Lafayette. Ara afegirem que encara són més nombrosos els pretesos records, també autèntics ¡és clar!, de fra Ginebre Serra.

I fent un altre salt més cap ençà en el temps, sense moure'ns, però, del lloc, trobem a la mateixa Califòrnia, concretament a la capital, San Francisco, un altre català, l'Eusebi Molera, de Vic, fill del general que lluità a Puigcerdà en la guerra dels carlins, que hi deixà també un record estimadíssim de la seva actuació. Un cas bonic el d'Eusebi Molera: criat en l'ambient de l'Esbart de Vic, amb Jacint Verdagué, Martí Genís, el canonge Collell i els altres esbartaires, es desplaçà, enginyer, a les Califòrnies, sense perdre mai l'esment de la seva pàtria, fent Catalunya i fent Estats Units ahora. Regidor de l'Ajuntament de San Francisco, el seu mandat coincidir amb el famós terratrèmol i incendi que destruïren la vasta ciutat; a la seva reconstrucció l'Eusebi Molera contribuí amb una empena vigorosíssima. Els californians us en donaran testimoni.

I tirant sempre més cap als nostres temps, ¿no sabeu, o no recordeu que qui ha fet tronar i ploure als Estats Units és el formidable creador i rebec de Josep Pijoan? El fundador de l'Institut d'Estudis Catalans s'havia fet fonèdis. ¿A on és anat Josep Pijoan? — la gent es deïa. Heus ací que un dia, a la impen-sada, arpreplegarem aquest cap de conversa: — ¿Saps qui és l'«amo» d'Amèrica? En Pijoan!

Passeu al ram dels artistes, i prenguentu a la generació de l'Exposició Universal de Filadèlfia, el geni més gran, el triomfador més insigne de l'època, qui era. Ah! no us estranyeu si us responen amb el nom d'un altre català, més ben dit d'una catalana, l'artista coneguda en el món de l'art amb el nom d'«Esmeralda Cervantes», o sigui la Clotilde Cerdà, filla del creador del plànol de la nova Barcelona, conceptualada la número un, l'única, de les arpistes de la humanitat, traspasada fa pocs anys a les Canàries. A Filadèlfia diu que estan tan joiosos d'un record de l'Esmeralda Cervantes, com d'un de Washington o de Lafayette.

I no els digueu res d'un altre català, un altre «únic», Pau Casals. Pel seu violoncel us donarien un Estat, i a canvi d'una de les seves cordes us cediran ben bé un dels arbres, — un dels innombrables arbres, també tots autèntics! —, on Washington lligà el seu cavall, o bé una selecció de dames de les que ballaren amb Lafayette.

I del pintor Sert? Del decorador de la catedral de Vic i de casa la ciutat de Barcelona també exclamen els nord-americans: — «Ah! Sert és nostre!» Es a dir que no manca mai el català de torn «amo» dels Estats Units. I cal reconèixer que no tenen mal gust els ianquis, els quals en fer l'afirmació «Amèrica per als americans», sovint afegeixen: «...i per als catalans!».

Tornem a Lafayette. Però és tard. Deixem-ho, si de cas, per a un altre dia.

(Gravat, arxiu de l'autor).

L'ACTUALITAT GRAFICA MUNDIAL

La frontera franco-belga

Abelle és un poble mig belga i mig francès. El seu carrer principal serveix de frontera entre França i Bèlgica. En el gravat veiem un grup de flamincants que han visitat Abelle per a homenatjar els soldats morts durant la Gran Guerra.

Un passeig del rei Jordi

Per segona vegada, des de l'any 1922, els anglesos han vist el rei Jordi passejar a cavall pel Hyde Park de Londres.

Les carreres de Calcuta

Lord i Lady Willingdon, virreis de l'Índia, fotografiats a les carreres de cavalls de Calcuta.

La catàstrofe de Sant Boi

Dilluns passat ocorria a Sant Boi una de les majors catàstrofes ferroviàries registrades a Catalunya. Tretze persones hi han trobat la mort.

L'any dels monstres

A la platja de Tenes, prop d'Alger, ha aparegut un nou monstre marítim, que fa 12 metres de llargada.

L'home més vell del món

El famós turc Zaro Agha, que diu tenir 160 anys d'edat, es troba seriosament malalt en un hospital d'Estambul.

Aristocràcia de cavalls

Aquests animals pertanyen a l'Institut Kellogg d'Animal, departament de la Universitat de Califòrnia, famós per la seva molt important col·lecció de cavalls àrabs.

Entrenament d'un nedador

Ghosh s'està entrenant per intentar la travessia del Canal de la Mànega. En el gravat veiem com intenta prendre un refresc.

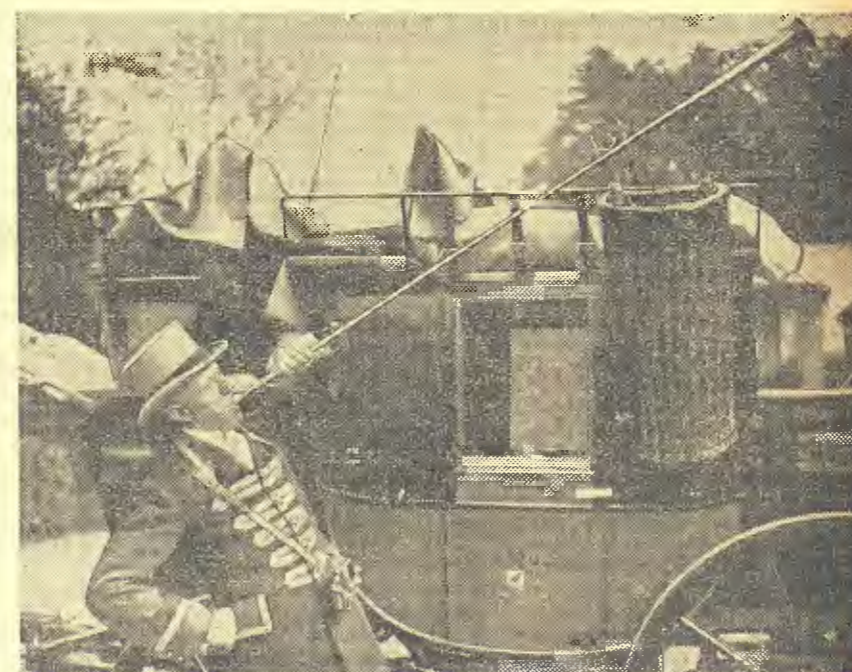
El foc de Chicago

La segona ciutat dels Estats Units ha sofert un dels majors incendis dels temps moderns.

Conreu de blat

El conreu de blat és un dels mitjans principals de subsistència dels nadius de Filipines. En el gravat veiem una plantació.

Un trompeter campió

Heus ací Will Payne, qui es diu campió mundial dels trompeters. Amb aquest vell instrument d'un metre i mig assegura que pot donar més d'un centenar de tons.

Joc dur

Un jugador de rugby sap prou bé que no s'ha de preocupar del seu físic quan es tracta d'apoderar-se del baló del contrari. En aquest gravat veiem una jugada ben típica d'aquest joc.

El retorn del Sarre a Alemanya

Els alemanys multipliquen llurs manifestacions de propaganda pel retorn del Sarre a Alemanya. A Trèveris, garrerament, von Papen ha pronunciat un discurs.

Maria Chapdelaine

per **Louis Hémon**

(Continuació)

— Alma-Rosa no ha estat gaire antipàtica; però Telesfor m'ha fet patir. No és que faci mal, però les coses que diu! Sembla que aquest noi no tingui tot el seny.

Telesfor s'atragava amb els guarniments del gos i feia el posat de no sentir res.

Els procediments del jove Telesfor constituïen l'únic drama domèstic que la casa havia conegut. Per explicar-se ella mateixa i fer-li comprendre a ell els seus pecats perpetus, la mare Chapdelaine s'havia apartat una mena de politeisme complicadíssim, tot un món sobrenatural on els genis nefastos o benivolents l'empenyien, alternativament, a faltar i a penedir-se. L'infant havia acabat per creure's ell mateix un senzill clos, on els dimonis, de segur, malignes, i els angels, bons, però una mica simples, es lliuraven a un desigual combat sense fi.

Davant el pot de confitura buït, murmurava amb un aire ombrívol:

— Es el dimoni de la gormandaria que m'ha temptat.

Tornat d'una escapada amb els vestits esparracats i embrutits, explicava sense esperar els renys:

— El dimoni de la desobediència m'ha fet fer això. És ell, ben cert!

I gairebé de seguida afirmava la seva indignació i els seus bons intents.

— Però ja cal que no hi torni, eh, mare? Ja cal que no hi torni, aquest dimoni dolent. Agafaré el fusell del pare i el mataré...

— No es maten els dimonis amb un fusell — declarava la mare Chapdelaine —. Quan sentis que s'acosta la temptació, agafa el teu rosari i digues oracions.

Telesfor no gosava respondre; però movia el cap amb un aire de dubte. El fusell li semblava més plaent i més segur, i somniava un combat heroic, una llarga matança de la qual sortiria perfecte i pur, deslliurat per sempre dels paranys del Maligne.

Samuel Chapdelaine va tornar i el sopar fou servit. Els senyals de la creu al volt de la taula; els llavis murmurant «Benedicte» silenciosos; Telesfor i Alma-Rosa recitant-los amb veu alta; després, altres senyals de la creu; el soroll de les cadidres i del banc acostats; les culleteres tustant els plats. A Maria li semblava com si per primera vegada a la seva vida, després de la seva absència, s'adonés d'aquests sons; que eren diferents dels sons i els gestos de tot arreu i es vestien amb una dolçor i una solemnitat particulars. en ésser fets en aquesta casa isolada en els boscos.

Acabaren de sopar, quan va sentir-se al defora una remor de passes; el gos va aixecar les orelles, però, sense rondinar.

— Un visitant — digué la mare Chapdelaine —. És Eutropi Gagnon que ens ve a veure.

La profecia era fàcil, perquè Eutropi Gagnon era l'únic veí. L'any abans havia pres amb el seu germà una concessió, a dues milles d'allà; el seu germà havia pujat a les serres per l'hivern, deixant-lo sol a la cabana de troncs que ells havien

bastit. Aparagué al dintell, amb el fanal a la mà.

— Salut a tothom — digué traient-se la gorra de llana —. La nit era clara i encara hi ha una crosta sobre la neu; com que anava bé, he pensat de venir a fer la vetllada i a veure si havíeu tornat.

Encara que vingues per Maria, com sabia tothom, s'adreçava només al pare Chapdelaine, una mica per timidesa i una mica per respecte a l'etiqueta camperola. Va agafar la cadira que li allargaren.

— El temps és dolç; serà prou que

que la primavera vingui ben aviat, no sé pas què farem.

— Encara falten ben bé tres setmanes. abans no se'ls pugui treure fora!

— Un cavall, tres vaques, un porc i un quants moltons, sense comptar les gallines, tot això menja — va dir Tit Bé amb un aire assenyat.

Ja fumava i parlava amb els homes, pels seus catorze anys, les seves amples espatlles i la seva co-neixença de les coses de la terra. Vuit anys abans havia començat a cuidar els animals i tornar cada

fort tabac a fulles. Encara tenia la cara infantina sense pèl, cara de trets indecisos, i els ulls can-dids, i un estranger s'hauria estranyat, de segur, sentint-lo parlar amb una lentitud mesurada d'home vell ple d'experiència i veure'l farricant eternament la seva pipa de fusta; però al país de Quebec els nois són tractats com a homes de seguida que prenen part en els treballs dels homes, i poden donar com excusa de l'ús precoç del tabac, que és una defensa contra els terribles insectes amoinosos de l'estiu: mosquits i mosques negres.

— Que bonic deu ésser viure en un país on quasi no hi hagi hivern i on la terra nodreixi els homes i els animals. Aquí és l'home qui nodreix els animals i la terra, a força de treball. Si no tinguéssim Esdras i Da'Bé al bosc que ens guanyen «bones» sous, com ens ho fariem?

— No obstant, la terra és bona per aquí — digué Eutropi Gagnon.

— La terra és bona, però cal harrallar-se amb el bosc per tenir-la, i per viure cal economitjar en tot i feinejar del matí al vespre, i fer-s'ho tot un mateix, perquè les altres cases són tan llunys!

La mare Chapdelaine callà i sospirà. Pensava sempre amb pena en les seves parròquies, on la terra és destrocada i conreada des de fa molt de temps, i on les cases són a prop les unes de les altres. Hi pensava com si fossin una mena de paradís perdut.

El seu marit va apretar els punys i va moure el cap amb un gest d'obs-tinació.

— Espera només uns quants mesos. Quan els nois tornin del bosc, ens posarem a treballar ells dos Tit Bé i jo, i farem terra. Amb quatre homes que saben moure la destral i que no tenen por de feina tot va de pressa, fin en el bosc aspre. D'aquí a dos anys tindrem gra i pastura per nodrir bé els animals Et dic que farem terra...

Per terra! Es la forta expressió del país, que expressa tot el treball terrible que hi ha entre la pobresa del bosc salvatge i la fertilitat final dels camps llaurats i sembrats. Samuel Chapdelaine en parlava amb una flama d'entusiasme i de tos-suderia als ulls.

Era la seva passió: una passió d'home nascut per artigar més que per conrear. Cinc vegades, de la seva joventut ençà, havia pres una concessió, havia alçat una casa, un estable i una masia; havia regit en ple bosc un bé pròsper per anar-se'n a començar de bell nou, mes lluny, cap al Nord, descoratjat de cop i volta, perdent tot interès i tota ardor així que arribaven, ombrosos, els veïns i que el país començava a poblar-se i a obrir-se. Alguns homes el compenien: els altres el trobaven coratjós, però poc entenimentat, i repetien que si hagués sabut plantar-se a qualsevol banda, ell i els seus viurien amb benestar.

Benestar... Oh, Déu temple de les Escriptures, que tothom, al país de Quebec, adora sense argücies ni dubtes. Tu que vas condemnar les teves criatures a guanyar-se el pa amb la suor de llur front, deixes esborrar un segon el plec sever de les teves celles, quan sentis dir que

algunes d'aquestes criatures són lliures i que tenen, a la fi, llur benestar?

Llur benestar... Cal haver feinejat durament de punta d'alba a la nit, amb l'esqueua i els membres d'un mateix, per comprendre el que vol dir això; i la gent de la terra és la que millor no comprèn. Vol dir apartar el fardell: el pesant fardell de treball i de temença. Vol dir una mercè de repòs que àdhuc quan no se'n fa ús, sembla una gràcia de cada moment. Per la gent vella vol dir un xic d'orgull aprovat per tothom, una hora de pressa, un passeig lluny, una il·laminadura o una compra feta sense càlcul inquiet, les cent complaències d'una vida fàcil.

El cor humà és fet de tal manera que la majoria dels que han pagat el rescat, conquistant així la llibertat — el benestar — s'han format, conquistant-la, una natura incapaç de fruir-ne, i continuen fins a la mort llur dura vida; i són els altres, els mal dotats o nalarats que no han pogut redimir-se i queden esclaus, els que endevinen el benestar amb totes les gràcies d'un estat inaccessible.

Potser els Chapdelaine pensaven en això, i cadascú a la seva manera; el pare, amb l'optimisme invencible d'un home que se sap fort i es creu prudent; la mare, amb una tristesa resignada; i els altres, els joves, d'una manera més vaga i sense amargor, a causa de la llarga vida feliç que veien al seu davant.

Maria, de vegades, mirava d'ematgat Eutropi Gagnon, i després apartava de seguida els ulls, moït de pressa, perquè cada cop trobava els d'ell aturats en ella, plens d'una adoració humil. Des de feia un any s'havia acostumat sense enuig a les seves freqüents visites i a rebre cada diumenge a la tarda, en el cercle familiar, la seva figura bruna que respirava bon humor i paciència; però aquesta sortida d'un mes semblava haver-lo canviat tot, i en tornar a la llar, Maria devia la impressió confusa que començava una etapa de la seva vida, en la qual ell no tindria gens de part.

Quan van esgotar-se els motius corrents de conversa, varen jugar a cartes: als «quatre sets» i al «bou»; després Eutropi mirà el seu gros rellotge de plata i va veure que era hora de marxar. Un cop encès el fanal, després dels adieus, va aturar-se un instant al dintell per escrutar la nit amb la mirada.

— «Mulla» — digué.
Els seus hostes anaren fins a la porta i van mirar a llur torn; començava la pluja, una pluja de primavera d'amples gotes pesants, sota la qual la neu començava d'aixarolejar i de fondre's.

— S'ha girat vent del Sud — va dir el pare Chapdelaine —. Pot dir-se que l'hivern gairebé és acabat.

Cadascú va dir a la seva manera el seu consol i el seu plaer; però Maria fou la que va estar-se més estona al portal, escoltant el dolç

(Seguirà.)

Tomàs Garcès, traductor
PRAT, dibuixant

Salut a tothom, digué, traient-se la gorra de llana

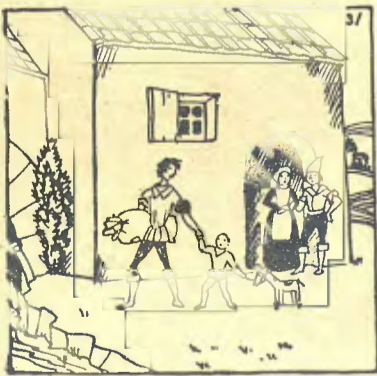
no «mulli». Es veu que vénen les pluges de primavera...

Així començava una d'aquestes converses de pàgines que són tament una interminable meloepe de repeticions, aprovant cadascú les paraules que acaben d'èsser pronunciadess, i afegint-hi altres paraules que són repetició d'aquelles. I l'assumptu va ésser, naturalment, l'eterna lamentació canadenca: el plany sense revolta contra el fardell aixafant del llarg hivern.

— Els animals són a l'estable des de la fi de setembre, i ja no queda quasi res més a la masia — digué la mare Chapdelaine —. A no ésser

dia a casa amb la llenya que calgués damunt el seu trineu. Un xic més endavant aprengué de cridar molt fort: «Hala, hala!», darrera les vaques d'anques magres, i «Au, au» i «Arri», darrera els cavalls de l'arada; aprengué d'aguantar la força de ferro i de bastir les cleds d'estaques punxegudes. Feia dos anys que ja manejava tan aviat la destral com la falc, al costat del seu pare; duia el gran trineu de fusta pel damunt de la neu dura; sembrava i collia sense ajut; de guisa que ningú no li discutia el dret d'expressar lliurement la seva opinió i de fumar continuament el

EL DO D'UN BON BRUIXOT

XXXI

Ja tenim en Fidel al molí ajudant el moliner i passejant Fructus Coelis, el qual li és molt obedient. Ja comença a caminar i té un magnífic cavall de fusta, amb el qual s'assaja a saber de muntar, perquè el Bon Bruixot ho vol així. Per què?...
XXXII

XXXII

Mentrestant els habitants de Petulàndia, amb el seu magnífic rei Victorià XX, estaven orgullosos del seu escut, que ostentava un superb «gall dindi» amb plomes de «paó», i no callaven mai, fent-ne grans elogis, i molestant els seus veïns de dreta i d'esquerra, de dalt i de baix.

XXXIII

Entre aquests hi havia els d'Austerlândia, que només hi tenien un gall pelat, sense plomes, saltant, que no se sabia si volia ésser «rampant» o si fugia espantat. Les paraules que es dirigien eren gruixudes, i uns i altres portaren les coses tan malament que no pararen fins...

XXXIV

que els d'Austerlândia, un bon dia es llevaren de mala lluna, i decidiren, després d'armar-se de totes les armes que trobaren i eines de treball, anar a fer mal als de Petulàndia, els quals el que menys es pensaven, era que les coses anessin per aquest cantó.

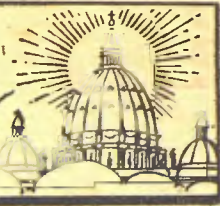

XXXV

El rei Victorià XX s'estava passejant pel seu jardí tot collint floretes per a regalar-les a la seva muller, la Reina Pàmfila, guarnit amb el seu mantell i la pesant corona, sense deixar la gran espasa, emblemes que quasi mai no deixava al seu guarda-robes.

LA NOVA CROADA DELS INFANTS

PER HENRY BORDEAUX

(Continuació)

evidentment és massa llastimós. Per sort li quedaven els pecats. I ha posat tota l'esperança en els pecats. Ha començat per fer les proves en els detalls. El vestit de l'Orgull, massa espellit, li deu el seu color blau esclatant. Si els dimonis que enforquillen l'Avar riuen amb un somriure diferent—l'odiós somriure de Voltaire, segons assegura l'arxiprest, rector de Lansbourg, que ha llegit els poetes—el rector d'Avrieux en sap alguna cosa. Sentint-se més atrevit, ha gosat restaurar tota la part corresponent al suplici del Golafre. I àdhuc hi ha afegit alguns accessoris. Un golafre llampant destaca avui en la muralla: és un home gras, bifi, gallut i ventrut, a cavall d'un porc monumental i amb una ampolla sota cada braç. Inspirat per l'embriaguesa que deshonora la parròquia, el pintor s'ha abandonat a la fuga de la seva indignació. Allà on l'imatger d'antany s'havia acontentat d'un flascó, ell ha doblat la dosi, per tal d'estigmatitzar millor els progressos del mal. I ha realitzat, amb una traça reeixida, un d'aquests cartells violats que hom penja a les escoles i que es destinen a demostrar i a combatre els mals de l'alcohol per mitjà d'un personatge significatiu.

Actualment treballa en la Peresa, i la Peresa li dona molta inquietud. L'ha de representar una dama grossa, asseguda descuradament dalt d'una vaca. Hom no sap ben bé si està asseguda o simplement suspena en l'aire davant l'animal. Hom creuria que el senyor rector mai de la seva vida no ha vist cap dama grossa asseguda. O bé ignora les regles de la perspectiva, puix que l'ha feta plana i quadrada. D'amplada omple molt d'espai, però li manca la profunditat. La seva boca oberta—perquè badalla—sembla un forn negre. I el pintor no hi ha dubte que ha volgut redimir les deficiències del dibuix per l'esclat dels colors. El vermelló de les galtes i el roig pastanaga dels cabells el satisfan de bo de bo. No obstant, el conjunt el preocupa. Ell no és d'aquests artistes que sempre estan contents de si mateixos. Coneix les angoixes i els turments dels mestres. I és per això que, de tant en tant, els infants que hi ha darrera seu el senten sospirar:

—Caldria un miracle!

Justament Maurienne és terra de miracles. Tantes aventures guerres l'han predisposada als prodigis. Els generals més grans l'han trepitjada, per anar cap a Itàlia des d'on el vent, a través dels Alps, a vegades sembla transportar-ne les cançons. La seva mateixa pobresa l'ha deslligada dels béns materials. Reseca, sense res més que l'os i la pell, s'assembla a aquelles criatures místiques la vida de les quals s'ha refugiat completament en els ulls i que s'estiren vers el cel com els lliris al capdamunt de llurs tiges llargues.

—Caldria un miracle!

I bé! No cal res més que dema-

nar-lo a la Mare de Déu de Charmaix. Aneta i Filibert hi han anat a peu moltes vegades. En un santuari bastit dalt el cingle que es troba en el camí de Fréjus, dues hores més amunt de Modane, en la solitud més salvatge. Hom hi va en romeria d'ençà dels temps més reculats, almenys des de Carlemany. Els ex-votos cobreixen les parets. En l'interior hi raja una font. Un ermita piadós que tornava del Mont Carmel, de Palestina, i que en duia moltes relíquies, es trobà en perill de mort en el mateix indret on la capella és bastida. En caure al precipici invocà de seguida la Verge, i la Verge li allargà la mà. Hom blasma l'emplaçament perillós de

Nou atac i nova promesa. L'atac es peteix dotze vegades, i altres tantes es repeteix el vot.

El petit Filibert, pel qual aquests prodigis són una novetat, puix només els sap de fa poc, està una mica escandalitzat dels dubtes del senyor rector. Un miracle! La gran cosa! Ah! Si fos ell qui pintés! De seguida es posaria a pregar i la Verge acabaria el quadro. Però segurament que a la Mare de Déu no li agraden pas massa les dames grasses assegudes: ell ho veu molt clar! Si es tractés d'un infant Jesús ajeut en la palia de l'estable o d'una Verge vestida de blanc i or, o també d'un sant com el Sant Tomàs que hi ha en el retaule de l'església

El mestre s'inclina i riu. La seva rialla és sarcàstica.

—Senyor rector, ja no hi ha miracles.

El pintor està tan abstrèct que no comprèn fins passat un moment. Filibert i Aneta senten que contesta de seguida:

—¿En sabeu alguna cosa, senyor Mussillon?

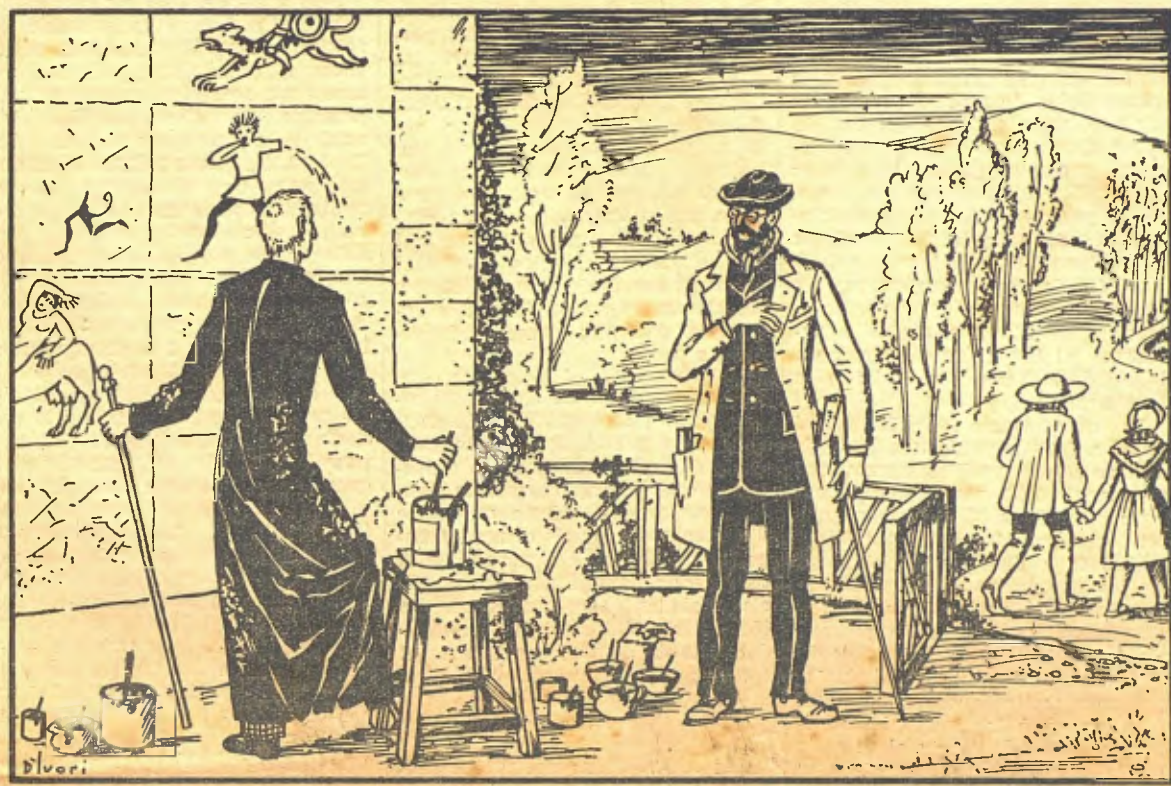
—Mai no n'he vist cap. Ni vos tampoc.

Davant d'aquest argument, el senyor rector es limita a contestar:

—¿Heu vist l'Amèrica senyor Mussillon?

—No.

—No obstant existeix.

Començaré per vos, senyor Mussillon?

l'ermita que construí en reconeixença i, en conseqüència, es volgué traslladar-la una mica més lluny, en un lloc segur i arredossat. Per això es va fer una capella nova i s'abandonà l'antiga. Però aquesta darrera va redreçar-se de seguida, al mateix temps que la nova s'esfondrava. Davant aquest senyal del poder celestial, calgué inclinar-se.

Per torna, el santuari de la Mare de Déu de Charmaix és precedit de dotze estacions l'origen de les quals no és menys admirable. Un pagès de Modane que anava a Bardonnèche va ésser atacat per un llop enorme sortit del bosc. Per desfer-se no tenia res més que un tros de bastó. Si tan sols pogués arribar a la capella pròxima! Allà estaria salvat. I heus ací que invoca la Mare de Déu i li promet un altar si es salva del furor de la bèstia salvatgina que segurament l'ataca amb intencions dolentes.

El llop s'allunya una primera vegada, però torna dintre un instant.

d'Avrieux i que va per un camí blau, escortat de tres cavallers encasquetats amb feltres de plumes llargues, no hi ha dubte de cap mena que concediria el seu ajut.

En el mateix moment que el senyor rector acaba de repetir la frase de decoratament:—Caldria un miracle!; el senyor professor Mussillon passa per la porta del tancat i compareix darrera els caparrons gairebé junts d'Aneta i Filibert. El mestre té un cos molt llarg; la seva barba i el seu nas acaben en punta; porta ulleres i un barret tou.

S'ocupa dels deixebles amb molta diligència i fa els possibles per introduir en el poble els preceptes higièncs, la qual cosa fa passar-lo per un original. Invoca a cada moment els drets de la ciència i el progrés, cosa que impressiona la gent. Amb el preveure observa unes relacions corteses, però el senyor rector se'n malfia.

I el capellà ho celebra sorollosament.

—Perdó! Perdó!—replica el mestre El preveure per conservar l'avantatge fa marxar els infants. No convé que assisteixin a un torneig teològic, encara que sigui sostingut a base de tan puerils escaramusses.

—Nois, aneu-vos en cap a casa com més aviat millor. El bosc de Maria Cristina és lluny i la nit està per caure. Jo ja no m'hi veig prou per pintar. Aquesta Peresa m'ha fet suar de debò. Ara, he d'anar a confessar.

I girant-se, amable, vers el senyor mestre afegeix:

—¿Començaré per vos, senyor Mussillon?

El professor, que s'havia ajupit per examinar el fresc inacabat, es redreça com si hagués rebut una puntada de peu al darrera.

—Caldria un miracle, senyor rector. I ja no n'hi ha.

—El miracle és farà. No és pas dels més difícils.

Filibert i Aneta caminen agafats de la mà. La carretera fa una gran volta per arribar a casa d'ells, la qual gairebé es troba en el cingle. Però no acaba d'arribar-hi, i cal seguir un corriol que puja pujada. La casa seva és vora el bosc de Maria Cristina, el qual, damunt el costat pelat de la muntanya, sembla una pell—una pell menjada i rosegada dels mites, una pell de pins i d'àlix espaiats i ressecs, que creixen malament en un sòl pedregós. Molt aviat sentirán el soroll continu de la cascada de Sant Benet que és propera. Hi estan tan acostumats que, quan no la senten, els sembla tenir mal a les orelles.

La nit els sotjava en sortir d'Avrieux. A l'hivern la fosca assalta la gent com la misèria. De cop i volta, sense cridar ni mica, els volta de tots costats a la vegada. Per culpa seva no s'han atrevit a seguir el corriol que puja camps amunt. Per donar-se coratge i per tranquil·litzar la seva germana, Filibert es posa a cantar. Aneta s'esforça per seguir-lo, però no sap prou bé la tonada. Es una cançó antiga; ¿d'on ha vingut? Ningú no ho sap. Uns soldats la varen portar fa anys i anys, soldats de Francesc I, o del condestable de Lesdiguières. Primer va ajudar en les parades i d'aleshores ençà ha ajudat durant les sembres i en totes les tasques del camp, i heus ací que encara ajuda a caminar dues criatures.

La cançó parla d'una pastora que guardava un ramat de xais blancs en un prat. Un llop surt del bosc i li agafa el més gras. Els llops saben triar Aleshores la pastora s'agenolla:—«Bona Mare de Déu, torneu-me el xai. Bona Mare de Déu, torneu-me'l viu.» El fill del rei acaba de passar. Porta una espasa molt gran al costat. Tres vegades volta el bosc i a la tercera porta el xai blanc.—«Gràcies, gràcies.—diu la pastora.—Quan esquilaran el ramat us donaré la llana.»—«No sóc cap marxant de roba i res no faria de la teva llana. Sóc el fill del rei, pastora, i tu seràs la reina...»

Es una cançó molt senzilla, però afable. Enmig de la nit que s'espesseix, el bosc de Maria Cristina sembla que avança a esperar-los així que prenen el corriol. Aneta, bell punt acabada la cançó, es sent una mica intranquilla. Prova de repetir la tonada, però la música li passa per entre les dents com l'aigua li passaria per entre els dits. I de sobte demana a Filibert:

—¿Es veritat, Filibert, que ja no hi ha miracles?

Filibert s'esglaia, perquè pensava la mateixa cosa, exactament la mateixa. Amb tot, fa el valent.

—I és clar que sí. El rector ho ha dit.

El rector, i la cançó també. El mestre ha dit el contrari. El mestre que els ensenya de llegir, escriure i una mica de comptar, i també la geografia i la història, i la terra i els homes, i tot el que no

(Seguirà.)

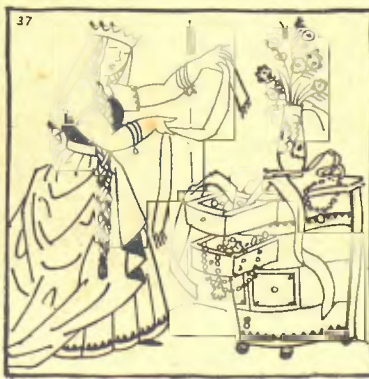
Alfred GALLARD, traductor

Joan Vila, «D'Ivori», dibuixant

Historieta ilustrada, original d'Ivori

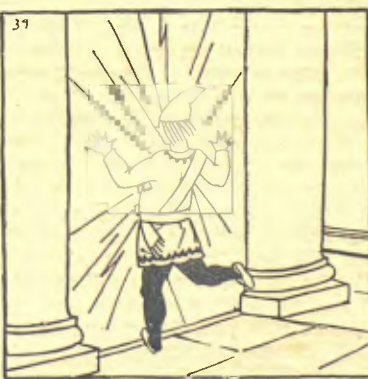
XXXVI

XXXVII

XXXVIII

XXXIX

XL

Molt sovint feia una repassada a la sèrie de creus, medalles, faixes, ceptres, vares d'autoritat, etc., ofertes per altres reis amics d'ell. Aquest dia, però, va trobar una estranya gorreta que semblava de dormir. Va fer-li tanta gràcia, que se la va posar i, havent-se distret, no se la va treure del cap.

La Reina Pàmfilia, per altre costat, endreçava la seva calaixereta de bons records. Va trobar-hi una cinta llampant, i se'n féu un floquet per a ornar-se una de les seves magnífiques trenes, les quals, com que no parava de comprar totes les cues de cabell que se li oferien, s'anaven engruixint.

Volgué mirar-se a un mirall i la seva sorpresa fou gran en veure que no es veia ella mateixa. Esperada, féu un gran crit que va repercutir per les amples sales. El rei Victòria, que feia estona que sentia uns estranys sorolls pels defores del palau, volgué anar-hi corrents per a saber què passava.

Esverat com estava i amb els nervis exaltats, perquè era molt poruc, tot corrent per un corredor, anà a parar de nassos a un gran mirall, que no el veié perquè ell no s'havia vist a si mateix. S'hi quedà encastat, i, amb un...

espantós terrabastall, el mirall caigué a trossos sobre la seva reial persona, amb tan poc respecte, que el féu caure d'esquena i quedà quasi cobert de llenques de cristall, que eren pitjors que llances, sabres i sagetes, i restà sense sentits un llarg temps... (Seguirà).

La concentració de la indústria tèxtil a Catalunya

En pocs anys hi ha hagut diversos períodes en els quals ha tingut una actualitat transcendental el problema de l'emigració de la indústria. Es un tema, aquest, que es planteja cada vegada que alguna sotragada generalment d'ordre social, posa a prova la paciència i els nervis dels elements perjudicats. En aquests casos la inclinació a l'èxode es fa molt general, però no és pas exclusiva d'alguns fabricants. També milers de ciutadans diuen clarament que s'estimarien més de viure a una colònia anglesa, posem per cas. La realitat, de totes maneres, és que, un cop passat el trasbals, la calma torna i aquelles indignacions s'esmortueixen, per bé que no desapareixen del tot, perquè hi ha la convicció que no es trigarà molt de temps a produir-se una nova sotragada que posi a prova altra vegada la paciència i els nervis.

Per què l'èxode industrial o l'emigració individual no es produeix sinó en una proporció insignificant? Perquè els lligams econòmics, socials i espirituals són molt forts. Per a decidir-se a l'èxode cal tenir la seguretat que el lloc en el qual hom somnia d'anar serà més apte a desenrotllar-hi més activitats ja empreses o bé que l'iniciar-les de nou ofereixi moltes possibilitats de fortuna. És indubtable que l'emigració es produirà més fàcilment com més mínims siguin els lligams de divers ordre que mantenen l'home en una terra. Per això la història registra grans moviments emigratoris d'homes; en canvi trobaríem ben pocs casos d'èxodes d'indústries. Però, així i tot, no cal oblidar que, àdhuc tractant-se simplement d'homes, l'emigració és difícil si no va acompanyada d'un ideal o d'una esperança de millorament econòmic.

El tema de l'emigració industrial fou tractat fa pocs dies pel reputat economista Pere Gual Villalbi, secretari general del Foment del Treball Nacional. En un article publicat a «La Vanguardia» deia que s'equivocaven aquells que volien basar l'emigració en episodis circumstancials, i amb molta justesa observava:

«Per a estudiar, i millor, si es vol, prevenir, el fenomen d'una emigració considerable de les indústries catalanes vers altres regions, així com sobre la paràlització que s'observa de la força d'atracció per tal que vinguin a instal·lar-se aquí activitats noves, no és suficient de prendre en consideració els fets circumstancials i tal vegada esporàdics que es produeixen en aquests moments com efectes col·laterals del reconeixement de la regió autònoma, sinó que s'ha d'enfocar el problema des de més alt i referir-lo al més general de la distribució local de les activitats econòmiques, en el qual operen factors naturals i tècnics d'un costat; socials i culturals d'un altre. Unicament així es podran saber, no solament les conseqüències immediates, sinó les futures del fet que reclama l'atenció, i es podrà evitar que, per cedir amb precipitació a impulsions del temor o a un estat passional momentani, es realitzin actes que després l'experiència comprovarà que són contraris al mateix interès econòmic, al qual es pensaren obeir.»

L'industrial que només vegi el factor seguretat s'exposa a un fracàs si es decideix a traslladar la indústria a un altre lloc que creurà més tranquil. Ja hem dit que l'emigració més fàcil és la de l'home mogut per un ideal o per una esperança de guany. L'un i l'altre acostumen a tenir pocs lligams morals (família, amor a la terra, etc.). Si l'ideal el porta a una obra de proselitisme, amb preferència acudirà als nous nuclis; industrials perquè, per la mateixa raó que l'industrial s'hi ha traslladat, o sigui per trobar mà d'obra obedient i barata, a l'agitador li serà més fàcil convèncer els obrers que la diferència de tàctica és irritable i que no l'han de suportar. Això farà l'agitador en el cas que actuï aïlladament, però pot molt ben donar-se el cas que l'organització trameti al nou nucli industrial algun element professional que encara accentuarà la tasca convulsiva. Els fets dels darrers anys ens demostren que no hi ha res tan contagiós com les campanyes anàrquiques, sobretot en nuclis d'obrers que no hagin pogut

fer l'experiència de l'èxode que porten.

La concentració de l'industrial tèxtil a Catalunya ha resistit fins ara totes les proves de l'agitació i de la diferència de tracte quant al sistema tributari i a l'aplicació de la legislació social. Legalment no hi ha tal diferència d'impostos i de disposicions reguladores del treball, però pràcticament existeix perquè a Catalunya els primers es fan efectius i les segones s'apliquen, mentre que en altres regions molts vegades queden lletra morta. A malgrat d'ésser tan positiva aquesta diferència de tracte, l'industrial tèxtil a Catalunya no pateix cap emigració considerable: no passa d'ésser algun cas esporàdic.

El fet, doncs, és que la indústria no emigra ni per la qüestió de la seguretat, ni per la del tracte tributari diferent. També existeix la prova de la barator de mà d'obra d'altres regions. ¿Què vol dir tot això? Que a una indústria que segueix una pila d'operacions li és molt difícil canviar de residència. No és pas per atzar que a Catalunya hi hagi més del 90 per 100 de la filatura de cotó i més del 80 per 100 de les manufactures de teixits. Tampoc ho és que concentracions semblants es trobin a Anglaterra al Lancashire, a França a la regió de Lille, i a Itàlia a la Lombardia.

La concentració de l'industrial tèxtil a Catalunya és una obra de més de cent anys. El seu muntatge s'ha anat fent per etapes i per especialitzacions. Encara avui són ben escasses les empreses horitzontal, és a dir, que englobin totes les operacions que regeix la transformació del cotó en un teixit preparat per a l'ús. En general, són separades les operacions de filatura, tissatge, tint i acabat. En trobarem moltes que fan les dues primeres, però les indústries auxiliars, el que constitueix el ram de l'aigua, constitueixen especialitats independents. ¿Com aneu, doncs, a trasplantar la indústria d'una regió a una altra si no és adoptant el sistema horitzontal? Però no es troben gaires empreses en disposició de muntar una instal·lació completa. I no precisament per manca de capitals, sinó per no disposar de l'especialització necessària del personal. Serà relativament fàcil d'entrenar filadors i teixidors amb màquines i telers perfeccionats. Ja no ho és tant de preparar obrers que puguin assegurar el funcionament normal i perfeccionat d'una sèrie d'operacions especials que requereixen una llarga preparació tècnica.

Per això, el senyor Gual Villalbi, tot sostenint que les indústries abandonen el lloc en el qual estan establertes per raons de seguretat i de renda, reconeix més endavant que en la situació de les indústries influeixen molt el grau d'organització i l'ambient en el qual treballa l'obrer. Molt justament fa notar:

«Si els costos de mà d'obra, dins del cost general d'una producció donada, són funció de dos variables, el sou i el treball útil, apareix, en moltes ocasions, que el sou, un dels factors primaris de la distribució regional de la indústria, està en contradiccions amb altres factors secundaris o de redistribució, que influeixen en el rendiment útil. Ens referim a la significació que en el procés industrial té la progressiva aglomeració d'indústries («Stufenagglomeration der Industrien», de Weber), en contra dels desavantatges de la dispersió de tals indústries. Els avantatges de l'aglomeració es manifesten en la millor disponibilitat de màquines, aparells, tècnica, mà d'obra i en l'ambient o organització econòmica com en tot; en una paraula, el que Marshall anomena «certes formes de quasi-renda».

Això és del més gran interès, perquè quan els avantatges de localització d'una classe són balancejats per un altre desavantatge, no ha de fer-se el canvi de lloc. Si entre dues unitats de producció en competència la posició d'una d'elles es desfavorable pel cost addicional que li representa la mà d'obra, però pot trobar compensació en altres condicions més favorables en relació al mercat, quant als trans-

ports o d'altres semblants, no és aconsellable llur desplaçament. D'aquí que, per aquests efectes, s'hagi de distingir tres grups d'indústries, segons la preponderància en el cost d'un d'aquests dos elements, mà d'obra o factors de quasi renda: Primer, indústries en les quals el pes en el cost de la mà d'obra és més fort que els avantatges d'aglomeració; segon, aquelles que tenen índexs baixos de costos de mà d'obra davant el que representen els altres elements, i tercer, les que tenen en proporció variable les unitats d'aglomeració i les de mà d'obra. En les primeres orientacions de localització pel factor obrer és definitiva; és nul·la en les segones i diversament apreciable en les del tercer grup.

Abans de pensar de desplaçar-se, una indústria ha d'examinar bé la seva situació i pensar el valor de la decisió que pren; sobretot perquè arribat el moment, es trobarà que els seus mitjans de producció són, uns desplaçables, d'altres naturalment no desplaçables i artificialment no desplaçables la resta. La significació d'aquests dos darrers és tal, que en desviar-se l'empresa pot succeir que es trobi canviada la seva fisonomia, per tal com en les diferències d'ambient regionals econòmics per capacitat o especialització de producció, la influència d'aquells elements és decisiva.»

Al nostre entendre els factors organització i ambient són els decisius en la persistència de la concentració a Catalunya de la indústria tèxtil. L'organització no s'improvisa, perquè afecta una sèrie d'elements, dels quals el menys important és la mà d'obra, o sigui el treballador manual. Els decisius són els mecànics, els encarregats, els tècnics, els tintorers, els estampadors i tants d'altres que formen el conjunt de la indústria.

Ens resta parlar del factor ambient, el qual és el més difícil de determinar, però té una importància decisiva en la concentració a Catalunya de la indústria tèxtil. Ja vàrem dir dies enrera que quan a finals del segle XVIII s'implantà la indústria cotonera pogué resistir totes les dificultats perquè ací es comptava amb una tradició que no s'havia perdut en cap moment. Les circumstàncies podien haver motivat èpoques de prosperitat o de crisi, però mai no havien determinat la mort de les manufactures tèxtils.

No totes les regions espanyoles es trobaven en el mateix cas. Al segle XVIII l'administració borbònica introduí a Espanya els mateixos sistemes de protecció a la indústria que s'empraven a França. A quasi totes les provincies hi ha-

gué fabricants que reberen privilegis i concessions especials per tal que poguessin fer progressos les indústries. El mateix Estat instal·là diverses fàbriques de gran envergadura. Doncs quasi tots aquests estímuls resultaren inútils, puix al cap d'una colla d'anys les fàbriques havien desaparegut o bé travessaven una vida llanguida.

En canvi, en introduir-se els sistemes mecànics i en prendre volada la indústria cotonera, a Catalunya l'adaptació a les exigències de la nova indústria no fou un afer difícil ni de llarga durada perquè ací hi havia l'ambient propici. Això vol dir que es comptava amb tots els elements bàsics per a fer-la prosperar. I això contra el parer dels lliurecanvistes i amb l'oposició dels antics gremis.

Pels volts de 1830 els fabricants catalans ja feren una exposició de teixits a Madrid. Volgueren entusiasmar Ferran VII, però aquest estava quasi totalment preocupat pels pesseigs als afores de Madrid i mirà l'exposició amb indiferència. En 1841, els germans Muntades, antecessors de «L'Espanya Industrial», ampliaren els edificis que tenien al carrer de la Riereta i instal·laren un magatzem a Madrid. En 1847 quedà constituïda la societat, amb domicili social a Madrid. S'havien acabat les revoltes i la guerra civil; i la tranquil·litat que hi havia a Espanya permetia una expansió de la indústria. Moltes persones residents a Madrid esdevingueren accionistes de «L'Espanya Industrial» El propòsit d'aquesta era d'instal·lar fàbriques en diverses provincies i magatzems a les ciutats. El capital social fou portat a 50 milions de rals. S'adquiriren terrenys al poble de Sans, al «barri dels gitanos». Una comissió anà a Anglaterra a adquirir la maquinària. La fusta fou comprada directament als Estats Units i fou portada en dos velers noliejats per la casa. A principis de 1849 ja funcionava la fàbrica, la qual, junt amb el «Vapor Vell» fundat per En Güell i Ferrer, incia la industrialització de Sans.

Entretant, ¿que passava a la resta d'Espanya? Millor que nosaltres ho explica el llavors secretari de la Societat, Víctor de Compte, el qual, en l'obra «El Consultor del Rey D. Alfonso XII», publicada en 1876, deia:

«Proponiase la empresa extender a varias provincias del Reino el espíritu y ventajas de la industria fabril, utilizando los elementos que las mismas ofrecian al efecto; y de ahí fué que tomara el nombre significativo de «La España Industrial», pero bien pronto tuvo que renunciar a este plan vasto y patriótico ante las dificultades sin número que era preciso vencer, contrariada además por el descre-

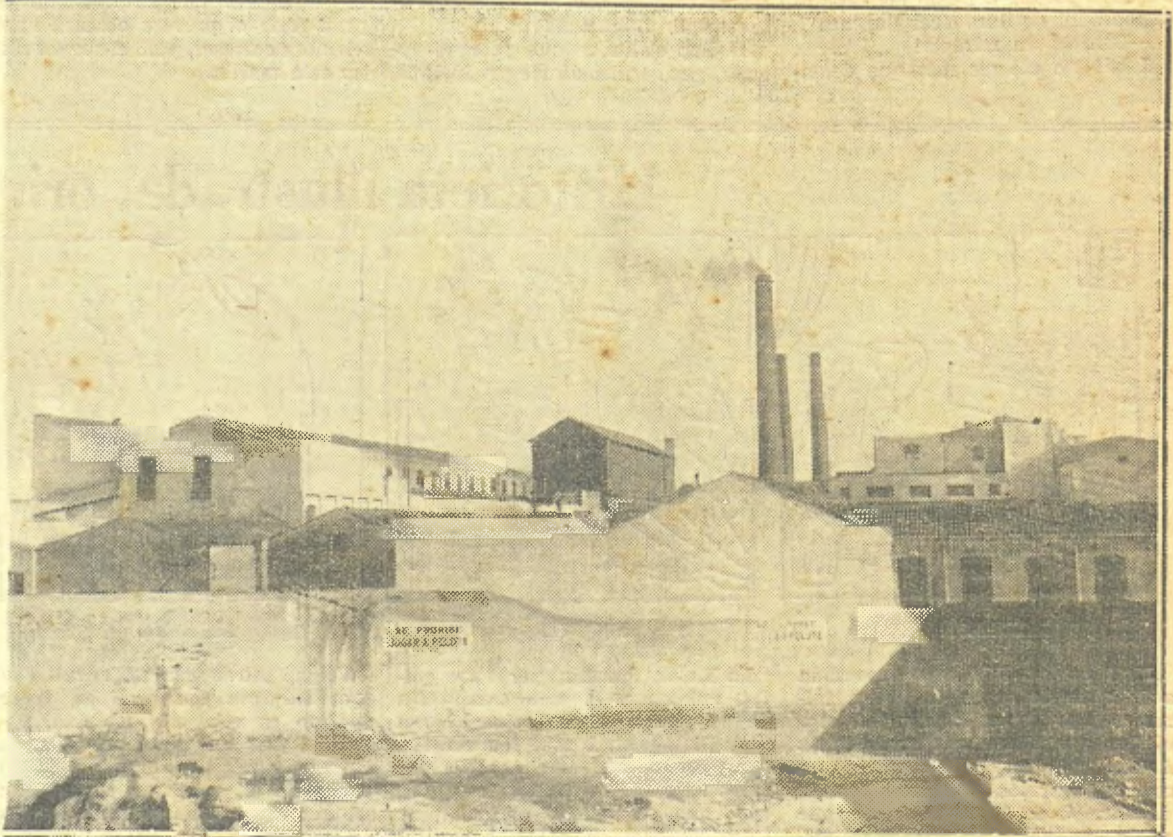
dito que dieron a los valores industriales las precipitadas y ruinosas liquidaciones de una multitud de sociedades por aquel tiempo creadas en Madrid sin bases ni conocimientos para su desarrollo, así como por la agitación de los innovadores económicos, que motivando la reforma arancelaria del año 1849 introdujo la duda y el desaliento en las especulaciones y negocios industriales. Alterados i destruidos con aquella reforma los cálculos primitivos y menguada la confianza hasta entonces alimentada de que pudiera sostenerse una protección suficientemente eficaz por parte del Gobierno al trabajo nacional, hubo de reducirse la empresa a la sola explotación de la fábrica matriz.»

Explica també que les accions col·locades en llur majoria a Madrid, no trigaren a passar en poder de catalans. El capital fou reduït de 50 a 32 milions de rals. L'any 1851 el domicili social ja era a Barcelona. No vol pas dir tot això que «L'Espanya Industrial» perdés importància. Al contrari, fou ampliada, de molt, la fàbrica de Sans, agafant unes dimensions desconegudes al país, fent-se instal·lacions per a totes les manipulacions, des del cotó en floca als gèneres fins i estampats.

Les dificultats amb què topava la indústria cotonera anaren en augment a mesura que els lliurecanvistes guanyaven en influència. Però no pogueren anorrear-la perquè a Catalunya havia format unes arres indestructibles. L'episodi que hem referit de «L'Espanya Industrial» és un exemple de com és essencial per a una indústria trobar l'ambient propici, més si és com la cotonera que té una xarxa complicada de manipulació.

Fa més de cent anys que tots els espanyols han pogut muntar fàbriques tèxtils allí on els ha pla- guet. No obstant, llevat d'alguns nuclis importants a Llevant i al Nord, la indústria és una cosa disseminada a les altres regions. Pel contrari, a Catalunya no ha deixat de créixer. Avui els fabricants es poden plànyer amb raó de l'agitació social i de la pressió tributària. Però llurs antecessors no lluitaven amb uns obstacles menors. Les batalles guanyades pels dirigents d'aleshores tenen quelcom d'epopeia. Si tenim en compte, doncs, els antecedents històrics, hem d'arribar a la conclusió que la indústria cotonera catalana també sortirà triomfant de les dificultats actuals. I si sospenen bé tots els factors del problema veuran els fabricants que l'emigració de la indústria presenta els imponderables que fan l'empresa quasi impossible.

Jaume CARRERA

Sans Industrial

257